कला व वाणिज्य महाविद्यालय
वडूज.

विद्यार्थ्यांचे नाव :- घाडगे अभिजीत सुरेश

बी.कॉम. भाग. 3. सेमिस्टर. 6

हजेरी क्रमांक :- 132

विषय :- सहकाराचा विकास

मार्गदर्शक :- प्रा. खोत सर

Scanned with CamScanner

प्रश्न जागतिक करनाची व्याख्या सांगुन जागतिकरन सहकार चळवळी पुढील अह्वाने सांगून सरकारी चळवळ बळकट करण्याचे उपाय स्पष्ट करा.

प्रस्तावना :-

उदारीकरन, जागतिकीकरन, खाजगीकरन या तिनो घटकांना खुपच महत्व प्राप्त झाले आहे ~~१९९१ सरकारने~~ १९९१ मध्ये सरकारने नविन आर्थिक धोरनांचा अवलंब केला त्यामुळे भारतात मुक्त अर्थव्यवस्थेची प्रक्रीया सुरू आहे.

व्याख्या :-

देशाच्या राजकिय सिमेबाहेर आर्थिक व्यवहारांचा विस्तार करने म्हणजे जागतिकरन होय

1) **व्यवसायीक स्पर्द्धेत वाढ :-**

जागतिक करणामुळे विकासित देशातील बाजारपेठेचा विस्तार झाला आहे. विकसनशील देशांतमध्ये बहुराष्ट्रीय कंपन्यांना त्यांच्या शाखा सुरू करने शक्य होणार आहे. त्यामुळे बहुराष्ट्रीय कंपन्या आणि सहकारी ~~संस्था~~ संस्था यांच्या मध्ये स्पर्धा निर्माण होणार आहे. त्यामुळे सहकारी संस्थांनी आपली कार्यक्षमता वाढवली पाहिजे

2) **दर्जा व गुणात्मक विकारन :-**

बहुउद्देशीय कंपन्या दर्जा व गुनतेस महत्व देत असल्याने बाजारपेठेत त्यांच्या उत्पादनास निश्चीत व स्वतंत्र स्थान मिळण्यास मदत होणार आहे. अशा परिस्थितीत सहकारी ~~संस्थ~~ संस्थाना आपल्या उत्पादनाचा दर्जा व गुणवत्ता वाढवण्यासाठी प्रयत्न करावा लागणार आहे.

3) नविन तंत्रज्ञान प्राप्त करण्यावर भर !-

करन प्रक्रियेत नविन तंत्रज्ञान व आधुनिक पद्धतीचा वापर उद्योग व व्यवसायिक संस्थाद्वारा केला जाणारा असुन त्यामुळे उत्पादन गती वाढुन खर्चात कपात होणार आहे आशा परस्थितीत सहकारी संस्थानी मागे न राहता आपल्याकडील जुन्या उत्पादन पद्धती ऐवजी नविन तंत्रज्ञान पद्धतींचा अवलंब केला पाहिजे

4) बाजारपेठांच्या विस्तारात सहभाग !-

बहुराष्ट्रीय कंपन्या आपल्या उत्पादनासाठी बाजारपेठेचा विस्तार करतात आशा परस्थितीत सहकारी संस्थानी आपल्या उत्पादनाचा दर्जा वाढवून देशातील नविन बाजारपेठ निर्माण करण्याचा प्रयत्न करने.

5) तंत्रज्ञानात सुधारना !-

सहकारी क्षेत्राद्वारे वर्षानुवर्षे श्रमप्रधान उत्पादन तंत्राचा वापर केला जात आहे. परंतु या तंत्रज्ञानात सुधारना गरजेचे आहे.

6) तांत्रीक संशोधनावर भर !-

सहकारी संस्था प्रक्रिया जातगतीक करनाच्या टप्प्यात शेतीमाल प्रक्रिया, पतपुरवठा व विपनन कार्यपुरतेच मर्यादित न ठेवता तांत्रीक संशोधनावर भार देने आवश्यक आहे..

7) संघटनातील अंतर्गत बदल !-

आज बऱ्याच करणात कार्यक्षम व आर्थिक दृष्ट्या [illegible] आल [illegible] आशा संघटनांना स्थान देण्यात [illegible] निष्क्रिय [illegible] त्यामुळे देशातील [illegible] व कार्यक्षम [illegible]

लहान संस्थांचे इतर संस्थामध्ये विलिनीकरन करने अकार्यक्षम संस्था बंद करने अपेक्षीत आहेत

8) व्यवसायिक दृष्टीकोन :- बदलत्या परिस्थीतीत सहकारी संस्थांनी फक्त सेवा तत्वांचा विचार करुन चालनार नाहि. तर त्यांना जागतिकरणाच्या स्पर्धेमध्ये टिकून राह्यचे असेल तर नफा मिळवण्याचा विचार केला पाहिजे त्यामुळे सहकारी संस्थांनी व्यवस्थापमाध्ये आधोनिकीकरन आनने गरजेचे आहे.

Scanned with CamScanner

सहकारी चळवळ बळकट करण्याचे उपाय पुढील प्रमाने :-

1) व्यवस्थापन कार्यक्षम बनविने :-

सहकारी क्षेत्रसाठि व्यवस्थापनात व्यापक बदल करने आवश्यक आसुन सहकारी संस्थानी व्यवसाईक दृष्टिकोणात कार्यक्षमता आनने गरजेचे आहे. समाजाच्या तसेच सभासदांच्या सेवेसाठि नफा प्राप्ती साठि विविध पद्धती स्विकारने गरजेचे आहे.

2) नियंत्रनात सुधारना :-

सहकारी चळवळ देशात उभी राहवी यासाठि सरकार मार्फत सहकारी चळवळीला आर्थिक कायदेशीर व प्रशासकिय पाठिंबा दिला जातो. त्यामुळे सहकारी चळवळ चा प्रसार व विकास होण्यास मदत झाली आहे. सहकारी चळवळ बळकट करण्यासाठि नियंत्रनाला फार महत्व आहे.

3) संस्थांची पुर्नरचना व शक्तीकरण :-

काळच्या ओघात सहकारी संस्थामध्ये अनेक दोष व उनेवा दिसुन येत आहेत या मध्ये लहान आकाराच्या संस्था अकार्यक्षम संस्था व आर्थिक दृष्ट्या मागासलेल्या संस्था यांचे व्यवस्थापन करने गरजेचे आहे.

4) सहकार शिक्षण व प्रशिक्षण :-

भारतात सहकारी चळवळीच्या विकास बरोबर सरकारने सहकार विषयक शिक्षण व प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थांची स्थापना केली आहे ...

व्यवस्थापनातून योग्य प्रकारे चालवण्यास मदत झाली आहे.

5) आर्थिक स्वंस्वयंपुर्णता :-

सहकारी संस्थानी आर्थिकदृष्ट्या बलवान होण्याचा प्रयत्न करवा त्या साठि ठेवी व बचत वाढवने सभासदांना काटकसरीची सवई लावणे सहकारी संस्थांच्या दैयनंदीन ~~खर्चीक~~ खर्चात कपात करणे इ. उपाय योजावेत

6) स्वार्थि घटकांना दुर ठेवणे :-

स्वांतंत्र्यो उत्तर काळत सहकारी क्षेत्राच्या विकास होत असताना राजकिय घटांचे प्राबल्य वाढत गेले यासाठि राजकीय संबंधा-तुन सहकारी संस्था मुक्त करने ~~क~~ गरजेचे आहे त्यासाठि सभासदांनी विशेश प्रयत्न करने गरजेचे आहे.

7) कर्ज वाटप धोरणात सुधारणा :-

सहकारी संस्था सभासदांना कर्जे देतात परंतु दुष्काळामुळे पिके न आल्याने कर्जे परत केल जात नाहित. या साठि सहकारी संस्थांनी शेतकर्यांना सवलती देवून कर्ज परत कशी येतील याचा विचार केला पिज पाहिजे तसेच उत्पादक कार्यसाठि कर्जे दिली जावेत

8) थकबाकी वसुली :-

सहकारी संस्था व्यवस्थीत चालवायच्या असतील तर थकबाकी वसुलीवर भर देणे आवश्यक आहे.

यासाठी विपनन संस्था प्रक्रिय संस्था, साखर कारखाने इ. संबंध प्रस्तापीत करून कर्जे वसुलीवर भर दिला जावा.

अशा प्रकारे सहकारी चळवळ बळकट करता येवू शकते